

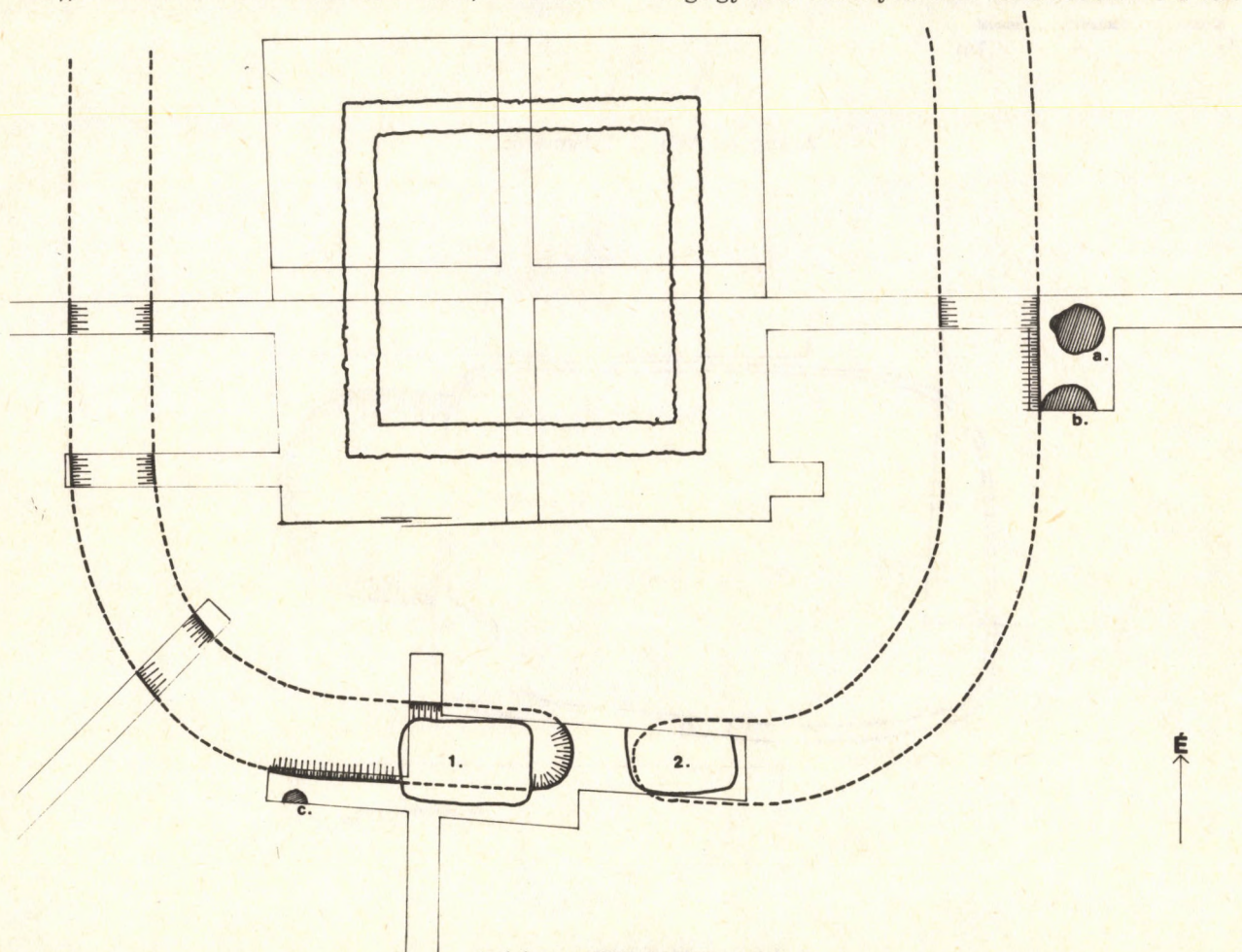
Vékony Gábor

KORANÉPVÁNDORLÁSKORI TELEPNYOMOK PILISMARÓTON

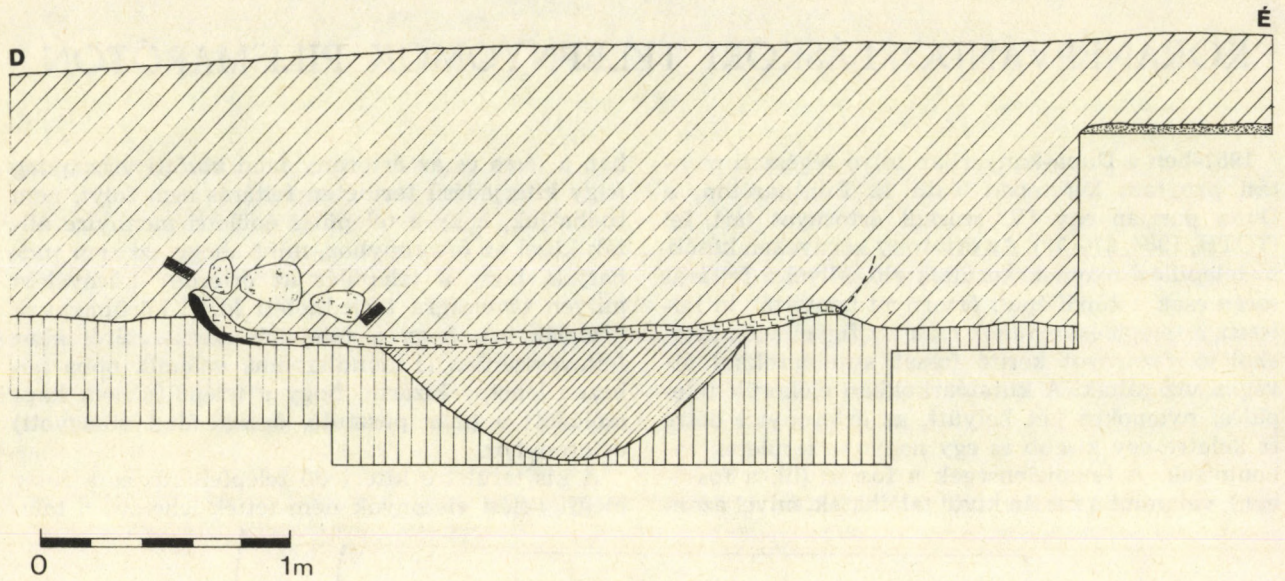
1981-ben a Duna-kanyarban folyó régészeti mentési program keretében Tóth E. Pilismaróton, a Duna partján egy IV. századi őrtornyot tárt fel (TÓTH, 1984, 67—79). Az őrtorony környékén későbbi települési nyomok kerültek elő. Mivel a feltárás során csak a kőből épült őrtornyot bontották ki teljesen, a települési nyomok csak ott figyelhetők meg, ahol az őrtornyot kerítő fossát kutatóárokkal átvágva vizsgálták. A kutatóárkokban előkerült települési nyomokra két helyütt, az őrtornytól délre és keletre egy kisebb és egy nagyobb területen rábontottak. A telepjelenségek a fossán (ill. a fossában), valamint a fossán kívül találhatók, mivel azon-

ban a fossa és az őrtorony falai közötti viszonylag nagy kiterjedésű területen feltárás nem folyt, nem tudhatjuk, hogy a település épületei mennyire álltak közel az őrtoronyhoz, mint ahogy azt sem tudhatjuk, hogy a település az őrtorony környékén milyen távolságra terjedhetett ki. E körülmények kizárják azt, hogy a település szerkezetéről akár feltevészerűen is mondhassunk valamit, noha nehezen lehetne kizárni, hogy a település nem kapcsolódott a (már pusztuló, őrsége által elhagyott) őrtoronyhoz.

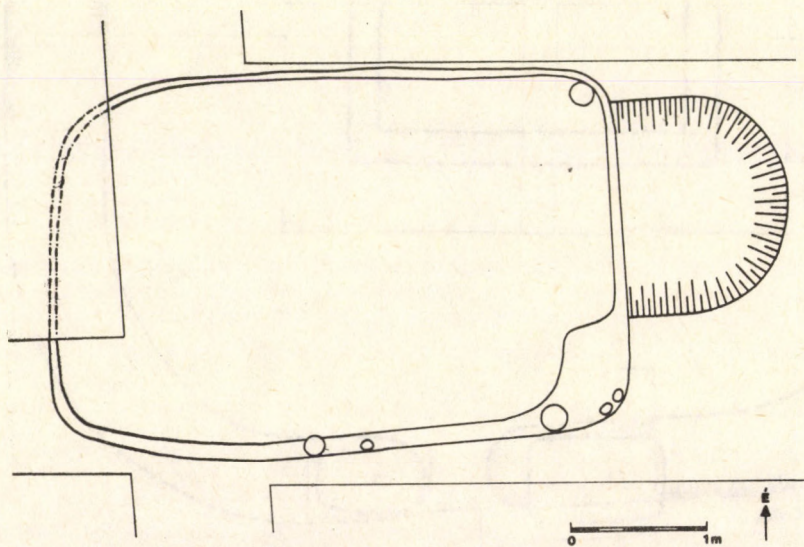
A kis területre kiterjedő telepfeltárás és a rossz megfigyelési viszonyok nem tették lehetővé a tele-

1. kép — Abb. 1. Pilismarót

2. kép — Abb. 2. Pilismarót

3. kép — Abb. 3. Pilismarót

pülési jelenségek egészen pontos megfigyelését. Az őrtoronytól keletre, a 7. szelvényben, ill. annak rábontásában egy tapasztott kemence, ill. egy másik kemence része került feltárára. Az őrtoronytól délre, a 8. szelvényben bukkantak az 1. házra, majd az erre merőlegesen (K—Ny irányban) kinyitott 9. szelvényben tárták fel az 1. házat majdnem egészében, valamint egy kemencerészletet és a 2. ház egy részét (1. kép). Nem római leletanyag csak az 1. házban került elő.

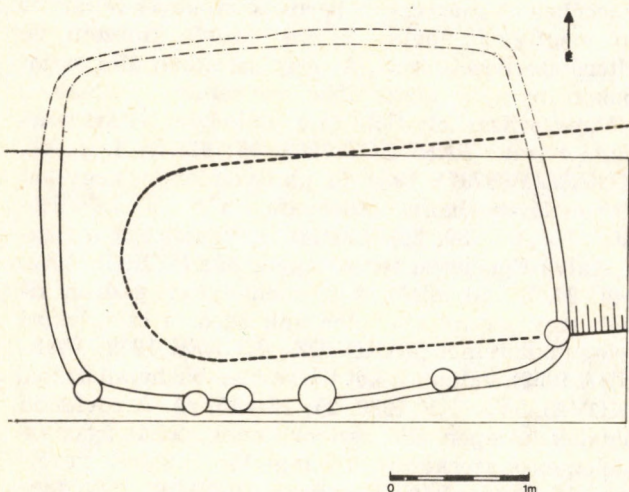
Telepjelenségek:

1. ház. Félig vagy kissé földbemélyített, oszlopos szerkezetű épület nyoma a fossabejárat közelében, attól nyugatra, a félig betemetődött fossára építve (vö. TÓTH 1984, 67—79). Lekerekített sarkú téglalap alakú. Délkeleti sarkában nagyobb oszlopnym, mellette két kisebb oszloplyukkal. Oszlopnymot figyeltek meg az északkeleti sarokban, valamint a ház déli oldalfalánál, az oldalfal közepétől nyugatra. Egyebütt nem figyelték meg oszlopok nyomát, ilyenekkel azonban bizonyosan számolnunk kell az északi oldalfal mentén, valamint a nyugatra eső sarokban is — ezek egyike nem is lett feltárva.

A K—Ny irányítású ház hossza a hosszanti tengelyben: 4,20 m. Szélessége: 2,80 m. Különböző helyeken mért mélység: 6/11/20 cm (2—3. kép).

2. ház. Félig vagy kissé földbemélyített, oszlopos szerkezetű épület nyoma a fossabejárat közelében, attól keletre, ill. a fossabejáraton. Lekerekített sarkú, téglalap alakú, ívelt oldalfalakkal. Északi része — mintegy harmada — nem került feltárára. A déli, hosszanti oldal mentén hat oszloplyuk, ezek közül egy-egy a délkeleti, ill. a délnyugati sarokban. Az oldalfal közepén egy nagyobb (28 cm átm.) oszloplyuk, ettől nyugatra két kisebb (18 cm átm.), keletre egy kisebb oszloplyuk található.

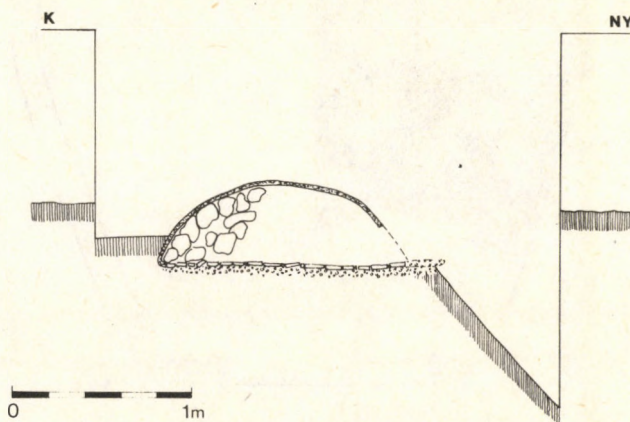
A Ny—K irányítású ház hossza a hosszanti tengelyben: 3,70 m. Szélességét csak számítani tudjuk a feltárt rész alaprajzának kiegészítése alapján: *2,80 m. Különböző helyeken mért mélység: 4/10 cm. Megjegyzendő, hogy az enyhén trapéz alakú alaprajz valószínűleg nem az eredeti állapotot tükrözi (4. kép).

4. kép — Abb. 4. Pilismarót

A 7. szelvényben előkerült kemencét *a*-val, a 7. szelvény rábontásában előkerültet *b*-vel, a 9. szelvényben kibontottat pedig *c*-vel jelöljük.

a) kemence. Földbemélyített, tapasztott aljú, tapasztott, laposan ívelődő tetejű kemence maradványa. A kemence szája nyugaton. É—D-i átm.: 147,5 cm. Ny—K-i átm.: 160 cm (5. kép).

5. kép — Abb. 5. Pilismarót

b) kemence. Földbemélyített, tapasztott aljú, tapasztott, laposan ívelődő tetejű kemence félig feltárt maradványa. A kemence szája nyugaton, a római őrtorony fossájára (fossájába?) nyílik. A részben feltárt kemence É—D-i átm.: 72,5 cm. Ny—K-i átm.: 170 cm. Magassága: 48 cm. A kemencetető vastagsága: 3—4 cm. A kemence alatti átégett föld vastagsága: 6 cm.

c) kemence. Tapasztott aljú kemence részben feltárva. Ny—K-i átm.: 77,5 cm.

Leletek:

1. ház

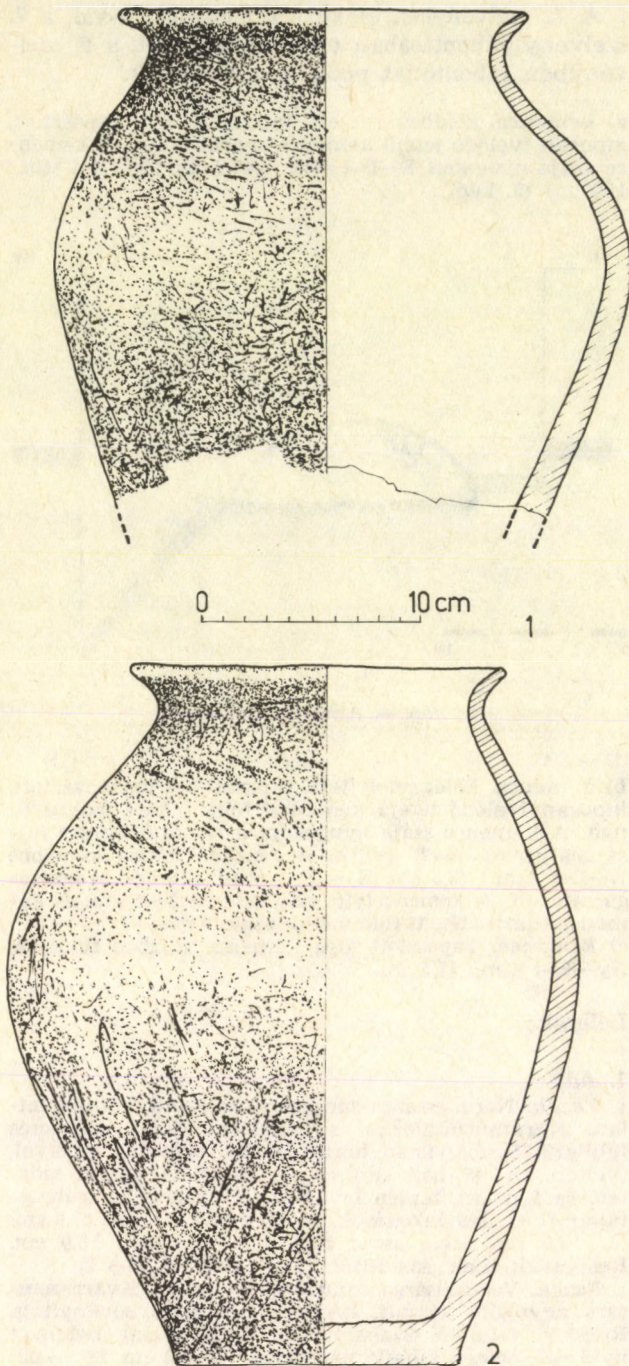
1. *Fazék.* Narancssárga-sárgásszürke színű, korongolatlan. Kerámiazúzákkal soványított. Érdes, szemcsés felületű. Szabálytalan hordó alakú, behúzott nyakkal, ívelten, ca. 45°-ban kihajló peremmel. A perem szögletesre formált, ferdén levágott. A nyak alatt szabálytalan, ferde behúzkodások. M: 31,2/31,9 cm. pá: 17,9 cm. fá: 13,2 cm. legn. átm.: 24,3 cm. nyakátm.: 18,9 cm. Restaurált. Lelt. sz.: BBM 83. 11. 105. (6. kép 2)

2. *Fazék.* Vörössárga színű, korongolatlan. Kvarcsezemcsés agyagból készült, kerámiazúzákkal soványított. Rűcsös felületű. Szabálytalan hordó alakú, behúzott nyakkal, erősen kihajló peremmel. M: 29 cm. fá: — pá: 19 cm. legn. átm.: 25,2 cm. nyakátm.: 16,5 cm. Restaurált, pereme részben kiegészített, fenékrésze hiányzik. Lelt. sz.: BBM 83. 11. 104. (6. kép 1)

3. *Fazék töredéke.* Sárgásszínű, barna foltos, korongolatlan. Kerámiazúzákkal soványított. Két helyen átlukasztották. Edényfalvastagság: 0,8/0,9 cm (7. kép 4). Lelt. sz.: BBM 83. 11. 91.

4. *Tál töredéke.* Sárga-sárgásszürke színű edény peremtöredéke. Perem megvastagodó, vízszintesen levágott, a vállrész erősen kiugrik. Vállán ferde bevágdosások. Anyagát kerámiazúzákkal soványították. Edényfalvastagság: 0,7—1,0 cm. Lelt. sz.: BBM 83. 11. 81. (7. kép 1)

5. *Fazék töredéke.* Szürke színű, korongolt fazék perem és nyaktöredéke. Anyaga kavicsal és homokkal soványított.

6. kép — Abb. 6. Pilismarót

nyitott. A tölcseres peremű edény peremszéle ék alakúra formált, lekerekített, belül enyhén homorodó. Edényfalvastagság: 1,05 cm. Lelt. sz.: BBM 83. 11. 73. (7. kép 2)

6. *Fazék töredéke*. Sötétszürke színű, korongolatlan. Apró kavicsal, homokkal soványított, egyenetlen, érdes felületű. Jól kiégetett, kihajló peremű edény töredéke, perem ujjbenyomásokkal tagolt. Edényfalvastagság: 0,8 cm. Lelt. sz.: — (7. kép 6)

7. *Peremtöredék*. Vörössárga színű, korongolt. Apró kavicsal soványított anyagú, rövid kihajló peremű edény része. Edényfalvastagság: 0,6 cm. Lelt. sz.: — (7. kép 5)

8. *Agyaggyöngy*. Sárga-sárgásszürke színű. Egyenlőtlen kettőscsonkakúp alakú, éle lekerekített, a lekerekített élen ujjbenyomásokkal tagolva. Átm.: 2,6 cm. vastagság (M): 1,7 cm. lyukátm.: 0,6 cm. Lelt. sz.: BBM 83. 11. 80. (7. kép 3)

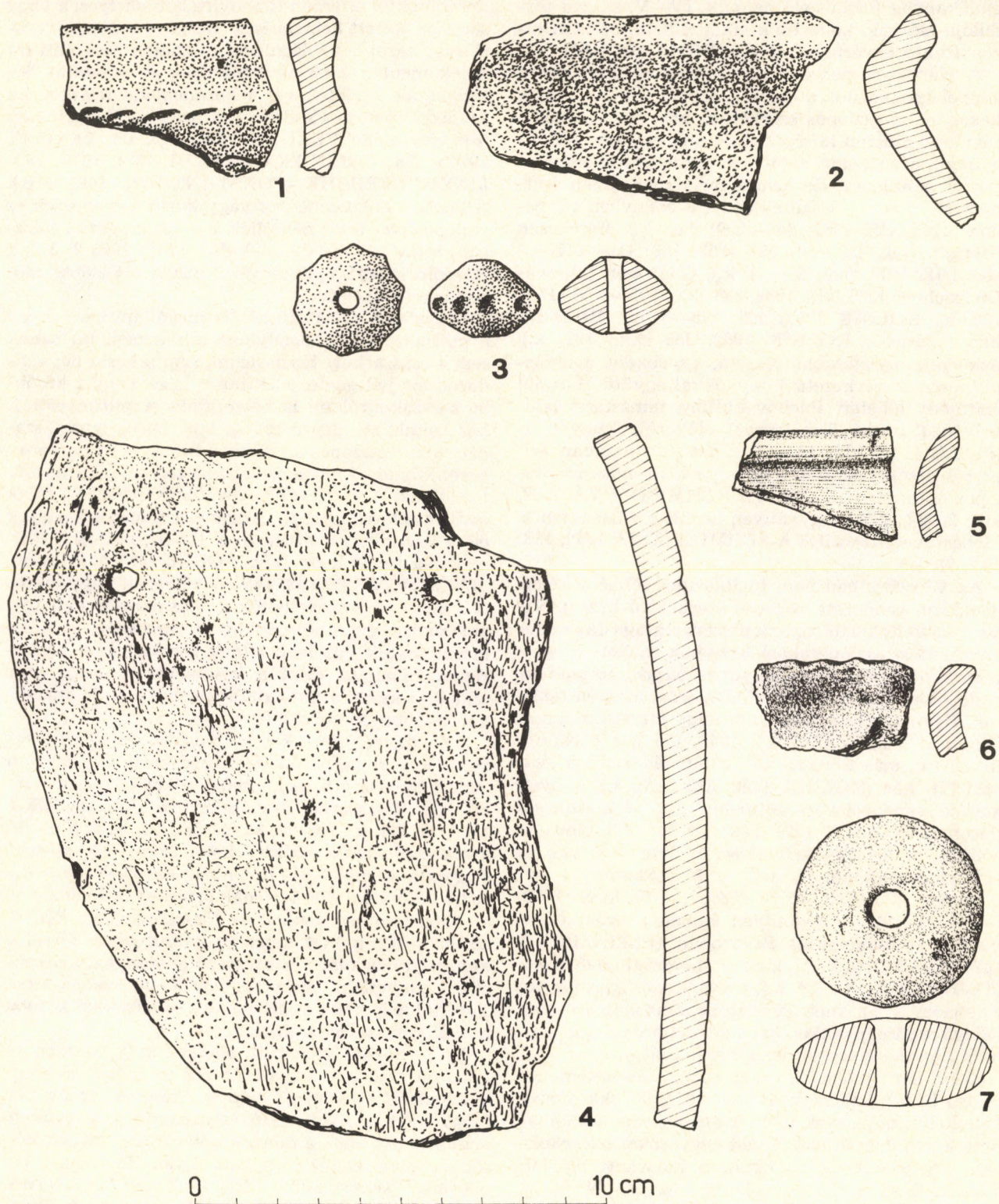
9. *Orsógomb*. Szürkessárga színű. Nagyméretű, elnyújtott ovális átmetszetű, egyenetlen felületű, durva megmunkálású darab. Átm.: 4,9 cm. vastagság (M): 2,0 cm. lyukátm.: 1,2 cm (7. kép 7).

10. *Vastárgy töredéke*. Alaktalanán korrodált vasdarab.

A 2. házban és a kemencékben nem kerültek elő római kor utáni leletek.

Amint a telepjelenségek és a tárgyi anyag leírásából megállapítható, igen kevés adatunk van a település korának pontos meghatározásához. A korongolt és korongolatlan edények, ill. edénytöredékek aránya 4 : 3, ami eredeti előfordulásuk egyenlő arányát sejteti, annál is inkább, mert lehetséges, hogy az egyik, korongolatlanokhoz sorolt darab (6. sz.) valójában kézikorongon készült. Erre utalhat egyébként a korongolatlanoktól eltérő anyagmegmunkálása is. Az a körülmény, hogy a két helyreállítható edény korongolatlan volt, nem sokat jelent, mert a korongolt edénytöredékek kisebb méretű edényekből származnak. Az előkerült orsógombok különböző típusúak, különböző méretűek is, amellet egyikük meglehetősen atipikus, akárhol előfordulható darab.

A pilismaróti óratorony mellett előkerült házak típusa és szerkezete egyértelműen meghatározható. A hosszanti oldalak mellett álló oszlopnymok felmenő falú épületekre utalnak, amelyeknél a tetőt koszorúfák tarthatták. A rövidebb oldalak közepén hiányzó ágasfák egyértelműen utalnak arra is, hogy a tető nem nyeregtető volt. A falak nyilván vesszővel befontak és sárral beváltak voltak, noha paticsra nincs adatunk. E szalmatető, felmenő falú háztípus megfelelőjét nem ismerjük a Kárpát-medencében. A császárkori barbaricum kevés feltárt és jól megfigyelt épülete ugyan hasonló kinézetű, de eltérő szerkezetű volt. A négy sarokban álló oszlopokon nyugvó koszorúfás szerkezetre utalnak a Hódmezővásárhely-Solt-Palé lelőhelyen feltárt szarmata házak (PÁRDUCZ 1938, 95; 97; 3—4. k., vö. KOVALOVSKY 1980, 74. j.). Ilyen lehetett egyik-két tisztaeszlár-bashalmi szarmata ház is (KOVALOVSKY 1980, 25). Esetleg ilyen lehetett a Sándorfalva-Eperjesen feltárt egyik ház (VÖRÖS 1983, 142; 24. k. bal felső). A földbemélyített gödrön kívüli szerkezettel számolhatunk az ózdi császárkori telep épületeinél (PÁRDUCZ—KOREK 1959; VARGHA 1959), valamint két tisztaeszlár-bashalmi háznál (KOVALOVSKY 1980, 25; 12—13. r.). A rövidebb oldalak közepén álló oszlopnymok, tehát ágasfás-szelemenes szerkezetű, nyeregtető, tehát ágasfás-szelemenes épületek kerültek elő Sándorfalva-Eperjesen (VÖRÖS 1980, 142; 24. k. jobb felső, bal alsó), noha a közlés kúpos tetőszerkezettel számol. Ugyancsak ágasfás-szelemenes

7. kép — Abb. 7. Pilismarót

szerkezetű az intercisai castrumhoz csatlakozó külső településen feltárt két ház, sarokban kötűzhelyel (BÓNA 1973, 68—69; 4—5. k.). Mivel csak római emlékmű fordult elő bennük, IV—V. század fordulójára való keltezésük elképzelhető, de nem bizonyítható egyértelműen (vö. BÓNA 1973, 69).

A Kárpát-medence északi részén egészen eltérő képpel találkozunk a császárkorban. Általános itt a hexagonális oszlopos szerkezetű ház, amelyknél a rövidebb oldalon középütt találunk egy-egy oszlopnymot, a hosszanti oldalakon pedig kettőt-kettőt a sarkok közelében, de nem a sarkokban. Ilyen építmények nyomai kerültek elő Pobodényben (Pobedim: KOLNÍK 1962, 349—350; 114. k.), Berencsen (Branč: KOLNÍK 1962, 351—352; 103; 115—117. k.; KOLNÍK 1971, 509; 5/1—2. k.), Ondrohón (Lipová-Ondrochov: KOLNÍK 1962, 352 skk., 108—109, 118—120. k., KOLNÍK 1971, 509; 5/3—5. k.), Párkányban (Štúrovo: KOLNÍK 1962, 356 skk., 121. k.), Szlovákia nyugatabbi részein, egyébként ágasfás-szelemenés szerkezetű kunyhókkal együtt. Hasonló építmény leletett Púchov kultúra tamásfalvi lelőhelyén (Spišské Tomášovce) előkerült kunyhó is (PIETA 1982, 127; 15. k.). Kelet-Szlovákiában Péderről (Peder) ismerünk hexagonális rendszerű oszlopos építményt (LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ 1969, 418; 2, 3/2, 8. k.), ugyanilyen került elő Zsebesen is (Šebastovce: LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ 1969, 453; 26/2, 28. k.).

Az V. században nem találkozunk többé a hexagonálisan rendezett oszlopos szerkezetű házzal. Viszont a keltakortól nyomunkísérhető ágasfás-szelemenés (két oszloplyukas) kunyhók mellett megjelennek a $3+3=6$ oszloplyukas házak, ezeknél az oszlopokat általában a rövidebb oldal mentén találjuk. Ilyen szerkezetű az igen nagy méretű mohácsi „hunkori” ház (PÁRDUCZ 1949, 1. k.), a párkányi (Štúrovo), más típusúakkal együtt előkerült 5. századi XI. ház (KOLNÍK 1962, 362; 122. k.), s ilyen koranépvándorláskori építmény nyoma került elő Pácon is (KOLNÍK 1971, 509; 5/6. k.). Általános ez a típus, az ágasfás-szelemenés mellett az alföldi és erdélyi gepidáknál is, már az 5. században, s azt követően (SZABÓ 1978; SZABÓ—VÖRÖS 1979, HORED 1974). Ugyanilyen épületek nyomait ismerjük a csehországi Březnoba (PLEINEROVÁ 1971, 701—702; 2. k. stb.), a morvaországi Lovčičky-n (TEJRAL 1982, 79; 24. k.), s nyugatabbi germán területeken is. Ezeknek az adatoknak az alapján ilyen jellegű építményekkel (is) kell számolnunk a Dunántúlon megtelepedő langobárdoknál.

Korai avar településeinket az ágasfás-szelemenés típusú házak jellemzik (BÓNA 1973, 66. skk. összefoglalóan), noha ezek mellett bizonyosan számolhatunk a gepidáknál megfigyelt négyoszlopos (sarkokban elhelyezett oszlopokkal), a hosszanti oldalak mentén 3—3 oszlopos, valamint az utóbbi és az ágasfás-szelemenés típus összekapcsolódott változatával. Kivételektől eltekintve, ezek a típusok kerülnek elő korai szláv településeken is, az egész szláv

települési területen (összefoglalóan PLEINEROVÁ 1979, valamint RUSANOVA 1973, 24—25; 38—41. t., RAPPOPORT 1975, stb.). Ezek a házak azonban a korábbiaktól eltérően többnyire kötűzhelyesek vagy sarokba épített kemencések. Részben a dunaújvárosi avar házakhoz hasonlóak, részben a hosszanti oldalak mentén 3—3 oszlopos típusok, valamint boronaházak kerültek elő a koranépvándorláskorban kezdődő Ipotești-Cindești kultúrában, Havasföldön (összefoglalóan VÉKONY 1974, 222; vö. VÉKONY 1974b, 298; DOLINESCU-FERCHE 1974, 1979; DOLINESCU-FERCHE—CONSTANTINIU 1981 stb.). Általában kőkemencések vagy külső kemencések és oszlopos szerkezet nélküliek a korai bulgáriai (részben) szláv házak (VÁŽAROVA 1965; 1968 2, 5. k.). Hasonló jellegű építmények lesznek a későbbi időben is jellemzőek.

E vázlatos áttekintésből is megállapítható, hogy a pilismaróti földbemélyített házak nem tartoznak sem a császárkori barbaricum, sem a korai népvándorláskor jellegzetes háztípusai közé, hogy a későbbi korszakokról ne is beszéljünk. A pilismaróti 1. ház leginkább még a császárkori barbaricum „szabálytalan” oszlopos szerkezetű házaival lenne összehasonlítható, ilyenek távolabbi területeken is előfordulnak. A 2. házzal összevethető, hosszanti falak mellett sokoszlopos, földbemélyített házak kerültek elő a Zarubiny kultúra (i. e. II.—i. sz. II. sz.) Pili-penkova gora-i lelőhelyén (POBOLE 1973, 11/3—4. k., MAKSIMOV 1978, 43, skk., 5. k.), ezek nagy méretük miatt is összevethetőek a pilismarótiakkal. Így, amennyire gyér adatainkból megítélhető, a pilismaróti házak közelebb állnak a császárkori barbaricum házaikhoz, mint a későbbiekhez, ezért már annak is kevés a valószínűsége, hogy az 5. századnál későbbre keltezzük őket.

A földbemélyített, kerek alaprajzú, tapasztott kemencék a 3. századtól az Árpád-korig általánosan ismert típusok a Kárpát-medencében. Ilyeneket tártak fel Tiszaeszlár-Bashalmon (KOVALOVSKY 1980, 18, 9/4. k., 22—23, 14. k., 26., 2.4. 3., 5. t. 5—6), Tiszalök-Rázomon (MÉRI 1963, 277) 3—4. századi szarmata anyaggal, de hasonlóak kerültek elő a Visegrád-Várkert dűlői római őrtorony közelében, s az intercisai ásatásokon is (összefoglalóan BÓNA 1973, 71—72) a 3—4. századra keltezhetően. Mivel a kemencékben nincs értékelhető leletanyag, keltezésük bizonytalan lehetne, a házakéval azonos stratigráfiai helyzetük miatt azonban a házakkal azonos korból kell származzanak.

Az 1. házból előkerült leletanyag legszembetűnőbb darabja egy nagyobb fazék töredéke, amelyet két lyukkal áttörtek (7. kép 4). Fazekak, urnák két (vagy egy) lyukkal való átlukasztása a nyakon vagy a nyak alatt általánosan a korai (és részben későbbi) szláv emlékműanyagban. Ilyen darabokat ismerünk Csehországból Březnoról (PLEINEROVÁ 1968, 6. k. felül jobbra, 10. k. felül balra, 18. k. alul), Klukról (ZEMAN 1976, 4. k. 9—10, 49. k. 7), Praha 6-Bubenečről (uo. 16. k. 13), Praha 6-Dejvicéről (uo.

24. k. 1), Praha 6-Veleslavinról (uo. 26. k. 1., 28. k. 6), Praha 8-Libeňről (uo. 32. k. 2), Buštěhradról (uo. 40. k. k. 5), Libušinból (uo. 42. k. 3), Slatináról (uo. 43. k. 7). Szlovákiából a taksonyi (Matuskovo) urna-temetőből (BIALEKOVÁ 1962, 102, 104, 10. k. 5, 8), s a sziládi (Siladice) telepről (uo. 120, 40. k. 4) közöltek átlukasztott edényeket. Lengyelországban Kotowo (HASEGAWA 1975, 24. k. 1) és Borowy Młyn lelőhelyeket (uo. 25. k. 1) említhetjük. Kelet-Európában a Korčák-Žitomir kultúrában Korčák I. (RUSANOVA 1973, 27. t. 9), Korčák VII. (uo. 25. t. 2), Ripnev II. (BARAN 1972, 13. k. 11) lelőhelyekről említhetünk hasonló darabokat. A Pen'kovka kultúrában a Skibincy-i településen ismerünk átlukasztott edényt (XAVLJUK 1974, 5. k. 1), a Luka Rajkoveckaja kultúrában pedig Gul'skról (RUSANOVA 1973, 28. t. 3) és Xotomel'ről (uo. 29. t. 8).

A szláv környezetből ismert példákat még sorolhatnánk. Lyukakkal áttört edényeket azonban nemcsak szláv emléanyagban ismerünk, s időben is sokkal korábban föltűnnek, mint a szlávok a Közép-Duna vidékén. Csak koranépvándorláskori példákat idézve: perem alatti átfúrást találunk a tigrsori 223. sír korongolt edényén (DIACONU 1965, CXX. t. 2a), nyak alatti lyukakat az eperjesi (Prešov) koranépvándorláskori telep korongolatlan, tojás alakú edényén (BUDINSKY-KRIČKA 1963, XII. t. 6; KOLNÍK 1971, 32. k. 8). Ismerünk ilyen edényeket a havaalföldi Ipotesti-Cindești kultúrában: Ciurelen a 4. konyhóban találtak átlukasztott fazeket (DOLINESCU-FERCHE 1979, 211, 13. k. 6), Dulceancan pedig a 10. épületben került elő olyan edény, amelyet a fenék közelében lyukasztottak át (DOLINESCU-FERCHE 1974, 75. k. 7). Sajnos, a pilismaróti töredékről megállapíthatatlan, hogy a fazék melyik részéből származik, annyi azonban bizonyos, hogy nem a nyakán vagy közvetlenül a nyak alatt lyukasztották át, ahogy az a szlávoknál általános. Ezért kevésbé valószínű, hogy a pilismaróti darabot a hasonló szláv darabokkal hozzuk kapcsolatba.

A pilismaróti leletanyag legjobban értékelhető darabjai közé tartozik a két összeállított, kiegészített korongolatlan fazék. Párhuzamaik összeállításakor rögtön le kell mondanunk a korai szláv emléanyagokról: a korai szláv edények a Korčák-Žitomir kultúrában vagy a prágai típusú anyagban mindig tojás alakúak, legnagyobb átmérőjük az edénytest felső harmadában, ill. annak felső részén mérhető, alig beszűkülő nyakúak, rövid pereműek, a peremátmérő alig haladja meg a nyakátmérőt, fenékátmérőjük pedig mindig kisebb, sokszor erősen kisebb, mint a nyak, ill. peremátmérő (vö. RUSANOVA 1973, 2. k., 4. skk. táblák; PLEINEROVÁ-ZEMAN 1970, 1976, 1. k.; SEDOV 1979, 19. k.; BARAN 1978, 6. k. 32—41. stb.). A Pen'kovka kultúrát e típusok mellett a kettőscsonkakúp alakú edények jellemzik (BARAN 1978, 6. k. 11—22; PRIXODNJUK 1980, 9. k., SEDOV 1979, 22. k. stb.), a Tušemlja-Koločin kultúra pedig olyan távol esik tőlünk,

s edényformái annyira eltérőek, hogy nem is érdemes rá szót vesztegetnünk (vö. BARAN 1978, 6. k. 43—52). A pilismaróti edények a leírásnál adott jellemzőkön kívül azzal definiálhatók, hogy a fenék síkjára a fenék szélénél merőlegesen állított sík érinti a nyak körvonalát, ill. a nyak belső körvonalát, azaz a nyakátmérő és a fenékátmérő azonos, ill. közelesik egymáshoz. Ezt a jellemzőt a korai szláv emléanyagokban soha nem találjuk meg, ill. ha esetenként megtaláljuk (Pen'kovka kultúra), akkor az illető emléanyag szlávsága kérdéses.

Hiányzik a hasonló típusú korongolatlan edény a környező területek késő római kori és koranépvándorláskori anyagában is, ahol többnyire gömböstejtű vagy lekerekítetten kettőscsonkakúpos darabokat találunk (KOLNÍK 1973; 1975; 1971, 24, 32, 35. k.; BUDINSKY-KRIČKA 1963, LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ 1963; 1969). A valamelyest közelálló formák is zömökebbek, s más jellemzőikben is eltérőek (pl. BUDINSKY-KRIČKA 1963, IX. t. 6.). Ugyanez mondható el a következő időszak langobárd korongolatlan kerámiájáról is (BÓNA 1968, 2—4. k., 1979 III. t.).

Esetenként föltűnik hasonlóan formált edény az Ipotesti-Cindești kultúra korongolatlan kerámiájában. Így a 2. szám alatt leírt darabhoz hasonló, vörösesbarna, homokos anyagú, apró kavicsokkal és cserépzúzalékkal soványított edényt ismerünk Bukarest-str. Soldat Ghivan lelőhelyen (DOLINESCU-FERCHE—CONSTANTINIU 1981, 317, 13. k. 8). Hasonló edény került elő Străulești-Măicăneștiről (CONSTANTINIU 1965, 85. k. 2), valamint a ciureli településen a 2A konyhából (DOLINESCU-FERCHE 1979, 206, 4. k. 4). Az 1. szám alatt leírt edényhez (6. kép 2) hasonlóat ugyancsak Bukarest Soldat Ghivanról ismerünk, ez vörössárgás, homokos anyagú, jó minőségű darab (DOLINESCU-FERCHE—CONSTANTINIU 1981, 297, 4. k. 7). Hasonló típusok a Beszarábiában Rafalovič által II. típusnak meghatározott fazekak is, amelyeknél Rafalovič az Ipotesti-Cindești kultúrával való kapcsolatot hangsúlyozza (RAFALOVIČ 1972, 146. skk., 22. k. 3., 1974, 95, 26. k. 4). Ezek a 6—7. századi edények azonban hosszabb, tölcseres pereműekkel részben eltérnek a pilismarótiaktól, anyaguk is gyakran más, s megformálásukban inkább a Kárpát-medencei avar-kori edényekkel hozhatók kapcsolatba (vö. VÉKONY 1974a, 231).

A pilismaróti edények legközelebbi párhuzamaik a (Marosszentanna-) Černjxov kultúrában találjuk meg. Az 1. számon leírt edény párját a Malaešty-i temető 27. sírjából idézhetjük (FEDOROV 1960, 23. k. 4.), több hasonló darabot találunk a Černjxov kultúra elterjedési területének északnyugati részén, Bovševen, Čerepinben, Ripnev II, Demjanov II lelőhelyeken (BARAN 1972, 24. k.), az egyik čerepini edény szinte pontosan megfeleltethető a pilismarótinak (BARAN 1983, 15. k. I. 1; vö. még BARAN 1972, 23. k.; 1978, 6. k. 23—31. stb.). A 2. számon leírt edényhez ugyancsak a Malaešty-i temetőből, a 33.

sírból idézhetünk megfelelőt (FEDOROV 1960, 24. k. 4).

Az egyik pilismaróti darab (1. sz.) meglepően jó párja került elő a Pietroaselen végzett ásatásokon. A híres kincs lelőhelyén, a római castrum közelében négy temető került elő. Ezek egyike (n° 1) a castrumtól délre, a castrumba vezető főútvonal mellett (DIACONU — TZONY — CONSTANTINESCU — DRĂMBOCIANU 1977, 207). A csontvázas temetőben bizonyosan *foederati* csoportok temetkeztek. A temető egyik korongolatlan edénye a pilismaróti párhuzama, noha méretében kisebb annál (uo. 25. k. 2.).

A petroaselei castrum építését Nagy Konstantin korára, 332 utánra teszik, a „Brazda lui Novac de Nord” építésével egyidőre (uo. 219, vö. 36 j.). Feladása Valens uralkodásának idejére tehető, tehát a *porta principális* tengelyében fekvő temetőbe a 330-as évektől a 370-es évekig temetkeztek volna.

Sajnos a petroaselei temetőről túlságosan kevés adatot ismerünk ahhoz, hogy korát egyértelműen meghatározhassuk. Az eddigi adatok mindenesetre arra utalnak, hogy a castrum temetője volt, olyan temető, amelyben *foederati* csoportok is temetkeztek, de valójában nem tudhatjuk, hogy mikorra tehető a temető záródása. Az egyértelműen a Černjaxov kultúrához tartozó n° 2 temetőben is vannak római tárgyak, így elképzelhető, hogy a két, különböző helyen fekvő temető időben részben fedi egymást. Ha hihetjük, a pilismarótiakkal párhuzamos leletekre (az edényen kívül más is van) inkább a 4. század második felét adhatjuk meg korban, különösen, ha a castrumot a rómaiak általi feladás után is használták, mint az a petroaselei kincsből egyértelmű (HARHOIU 1980, 107; HORED T 1969, 1980, 118—119).

Kevés mondandónk van a cseréptöredékekről. Noha peremrészek, nehéz lenne kiegészíteni őket, legfeljebb fenntartással gömböstestű formákat rekonstruálhatunk. Ilyenek általánosak a Černjaxov kultúrában, de a Kárpát-medence későrómai barbár és koránépvándorláskori anyagában is. A belül homorúan ívelt peremű szürke edény is gyakori típus a korai népvándorláskorban és később is. Ujjbenyomással tagolt peremű darabokat (6. sz.) már a császárkortól ismerünk, így Péderről (Peder: LA-MIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ 1969, 17. k. 4, 11) vagy a koránépvándorláskori Vicsápapáti-i (Vyčapy-Opatovce) telepről (TOČIK 1962, 204, 13. k. 6). Sajátos táltípus maradványa a 4. sz. alatt leírt töredék (7. kép 1). A rövid, vízszintesen levágott peremű tál római előképeket idéz, anélkül, hogy valami egészen követlen kapcsolatot föltehetnénk. Formai párhuzamként utalhatunk egy carnuntumi, besimított díszű későrómai edényre (GRÜNEWALD 1980, 3. k. alul; OTTOMÁNYI 1981, 64, XVI. t. 5b), közelebb-

álló, besimított díszű tálát idézhetünk Mauternből (FRIESINGER—ADLER 1979, 5. k. a). Vállán bevagdosásokkal tagolt tál ismert az Invillino-i langobard castrum „autochton” anyagában (FINGERLIN—GARBSCH—WERNER 1968, 14. k. 2). A carnuntumi és a mauterni edények 5. századiak, ami akkor is fontos, ha nem pontos párjaik a pilismarótinak.

Az ujjbenyomkodásokkal tagolt agyaggyöngy is a ritka típusok közé tartozik. Hasonló, kissé aszimmetrikus agyaggyöngyöt ismerünk Szlovákiában, az ábrahám (Abrahám) koránépvándorláskori temetőben (KOLNÍK 1973 IV. t. 21). Ujjbenyomkodással tagolt, formailag hasonló, kisméretű orsógombot ismerünk a csehországi „meroving” kultúrából, azaz az ottani langobard anyagból, Toušeňből (SVOBODA 1965, 210, 276, LXXXII. t. 1). Bevagdosással vagy ujjbenyomkodással tagolt orsógombokat idézhetünk a Černjaxov kultúra elterjedési területének északkeleti részéről (SYMONOVIČ 1964, 7. k. 3—4), de hasonló tagolt darabokat ismerünk a maslovoi temetőből is (PETROV 1964, 6. k. 18, 13. k. 4). Ujjbenyomkodással tagolt, kisméretű orsógomb vagy agyaggyöngy (átm.: 3 cm) került elő a petroaselei castrum ásatásakor is (DIACONU—TZONY—CONSTANTINESCU—DRĂMBOCIANU 1977, 212—213, 15. k. 2).

Futólagos elemzésünk alapján megállapítható, hogy a pilismaróti anyag kapcsolatai időben a 4. század közepétől az 5. század végéig terjednek. Kulturális kapcsolatai főként a Černjaxov körrel kötik össze, s a leletek értelmezésekor nem elhanyagolhatók a petroaselei leletekkel való összefüggések. Mindez azt jelentheti, hogy a pilismaróti telep lakosaiként a Černjaxov kultúra területéről származó népességet kell számításba vennünk, ezek beköltözése, s itteni megtelepése pedig arra az időre tehető, amikor a Kárpát-medencébe nagyobb csoportok kerülhettek a Černjaxov kultúra távolabbeső területeiről is. Ez a korszak csak a hunkor lehet, a limesen belül pedig csak az az idő jöhet szóba, amikor a hunok megkapják Pannoniát. A pilismaróti koránépvándorláskori településnyomokat tehát 432/434 utánra keltezhetjük, azaz nagyjából az 5. század közepére (vö. BONA 1971, 267; 1982, 181). Ez összhangban van a leletek petroaselei kapcsolataival. Ásatási megfigyelései alapján Tóth E. is azt írja, hogy „a torony felhagyása és az új lakók megtelepedése között több száz év nem telhetett el” (TÓTH 1984, 67—79), valójában azonban még félszáz év sem telt el, hiszen a fossát az áradások hamar feltöltötték. Mindenesetre különös, hogy a leletek között hiányzik a hunkor vezérlelete, a besimított kerámia. A fennmaradó kérdések tisztázására, az anyag egyértelmű meghatározásához feltétlenül szükséges lenne az ásatások folytatása.

IRODALOM

- BARAN 1972 V. D. BARAN, *Ranni slov'jany miž Dnistrom i Pryp'jattju*. Kyjiv 1972.
- BARAN 1978 V. D. BARAN, *Slavjane v seredine I tysjačeletija* n.é. in: *Problemy étnogeneza slavjan*. Kiev 1978. 5—37.
- BARAN 1983 V. D. BARAN, *Složenie slavjansko rannesrednevekovoj kul'tury i problema rasselenija slavjan*. in: *Slavjane na Dnestre i Dunae*. Kiev 1983. 5—48.
- BIALEKOVÁ 1962 D. BIALEKOVÁ, *Nové včasnoslovanské nálezy z juhozápadného Slovenska*. SA 10 (1962) 97—141.
- BÓNA 1968 I. BÓNA, *Über einen archäologischen Beweis des langobardisch—slawisch—awarischen Zusammenlebens*. *StZ* 16 (1968) 35—44.
- BÓNA 1971 I. BÓNA, *Ein Vierteljahrhundert der Völkerwanderungszeitforschung in Ungarn (1945—1969)*. *ActaArchHung* 23 (1971) 265—336.
- BÓNA 1973 I. BÓNA, *VII. századi avar települések és Árpád-kori magyar falu Dunaújvárosban*. *Fontes ArchHung* Budapest 1973.
- BÓNA 1979 I. BÓNA, *Die langobardische Besetzung Südpannoniens und die archäologischen Probleme der langobardisch—slawischen Beziehungen*. *Zeitschrift für Ostforschung* 28 (1979) 393—404.
- BÓNA 1982 I. BÓNA, *Die Hunnen in Norikum und Pannonien*. in: *Severin. Zwischen Römerzeit und Völkerwanderung*. Linz 1982. 179—195.
- BUDINSKY-KRIČKA 1963 V. BUDINSKY-KRIČKA, *Sídliško z doby rimskej a zo začiatkov st'ahovania národov v Prešove*. SA 11 (1963) 5—37.
- CONSTANTINIU 1965 M. CONSTANTINIU, *Săpăturile de la Străulești—Măciănești*. *Cercetări Arheologice București* II (1965) 140—189.
- DIACONU 1965 G. DIACONU, *Tirgșor. Necropola din secolele III—IV. e. n.* București 1965.
- DIACONU—TZONY—CONSTANTINESCU—DRĂMBOCIANU 1977 G. DIACONU—M. TZONY—M. CONSTANTINESCU—V. DRĂMBOCIANU, *L'ensemble archéologique de Pietroasele*. *Dacia* 21 (1977) 199—220.
- DOLINESCU-FERCHE 1974 S. DOLINESCU-FERCHE, *Așezări din secolele III și VI e.n. în sud-vestul Munteniei*. *Cercetările de la Dulceanca*. București 1974.
- DOLINESCU-FERCHE 1979 S. DOLINESCU-FERCHE, *Ciurel, habitat des VIe—VIIe siècles de notre ère*. *Dacia* 23 (1979) 179—230.
- DOLINESCU-FERCHE—CONSTANTINIU 1981 S. DOLINESCU-FERCHE—M. CONSTANTINIU, *Un établissement du VIe siècle à Bucarest*. *Dacia* 25 (1981) 289—329.
- FEDOROV 1960 G. B. FEDOROV, *Malaeštiskij mogil'nik*. *MIA* 82. Moskva 1960. 253—301.
- FINGERLIN—GARBSCH—WERNER 1968 G. FINGERLIN—J. GARBSCH—J. WERNER, *Gli scavi nel castello longobardo di Ibligo—Invillino (Friuli)*. *Aquileia Nostra* 39 (1968) coll. 57—132.
- FRIESINGER—ADLER 1979 H. FRIESINGER—H. ADLER, *Die Zeit der Völkerwanderung in Niederösterreich*. *Wissenschaftliche Schriftenreihe Niederösterreichs* 41/42. St. Pölten 1979.
- GRÜNEWALD 1980 M. GRÜNEWALD, *Zum spätrömischen Fundstoff im Legionslager Carnuntum*. in: *Die Völker an der mittleren und unteren Donau im fünften und sechsten Jahrhundert*. Hrsg. H. Wolfram—F. Daim. Wien 1980. 29—31.
- HARHOIU 1980 R. HARHOIU, *Das norddonauländische Gebiet im 5. Jahrhundert und seine Beziehungen zum spätrömischen Kaiserreich*. in: *Die Völker an der mittleren und unteren Donau im fünften und sechsten Jahrhundert*. Hrsg. H. Wolfram—F. Daim. Wien 1980. 101—115.
- HASEGAWA 1975 J. HASEGAWA, *Chronologia i rozprzeźtrzenienie ceramiki typu praskiego w Europie Środkowej*. *Prace i materialy*, Ser. arch. 21. Łódź 1975.
- HORED T 1969 K. HORED T, *Datarea tezaurului de la Pietroasa*. *Acta Musei Napocensis* 6 (1969) 549—552.

- HOREDT 1974 K. HOREDT, *Die Siedlungsbauten des 6. Jhs. u. Z. aus Morești. Dacia* 18 (1974) 177—188.
- HOREDT 1980 K. HOREDT, *Wandervölker und Romanen im 5. bis 6. Jahrhundert in Siebenbürgen*. in: *Die Völker an der mittleren und unteren Donau im fünften und sechsten Jahrhundert*. Hrsg. H. Wolfram—F. Daim. Wien 1980. 117—212.
- KOLNÍK 1962 T. KOLNÍK, *Nové sídliskové názely z doby rímskej na Slovensku*. AR 14 (1962) 344—396.
- KOLNÍK 1971 T. KOLNÍK, *Prehľad a stav bádania o dobe rímskej a st'ahovaní národov*. SA 19 (1971) 499—539.
- KOLNÍK 1973 T. KOLNÍK, *Pohrebisko z doby st'ahovania národov v Abraháme*. SA 21 (1973) 359—396.
- KOLNÍK 1975 T. KOLNÍK, *Žiarové pohrebisko z neskorej doby rímskej a zo začiatku st'ahovania národov v Čiernom Brode*. SA 23 (1975) 341—370.
- KOVALOVŠKY 1980 J. KOVALOVŠKY, *Településátások Tiszaeszlár-Bashalmon*. Fontes ArchHung Budapest 1980.
- LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ 1963 M. LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, *Dve sídliská z doby rímskej na východnom Slovensku*. SA 11 (1963) 59—71.
- LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ 1969 M. LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, *Römerzeitliche Siedlungskeramik in der Südslowakei*. SA 17 (1969) 403—491.
- MAKSIMOV 1978 E. V. MAKSIMOV, *Zarubineckaja kul'tura*. in: *Problemy étnogeneza slavjan*. Kiev 1978. 39—56.
- MÉRI 1963 I. MÉRI, *Árpád-kori szabadban levő kemencék*. ArchÉrt 90 (1963). 273—280.
- OTTOMÁNYI 1981 K. OTTOMÁNYI, *Fragen der spätromischen eingeläuteten Keramik in Pannonien*. DissArch II. 10. (1981)
- PÁRDU CZ 1938 M. PÁRDU CZ, *Rómaikori lelőhely Hódmezővásárhelyen a Solt-Paléban*. Dolg 14 (1938) 90—114.
- PÁRDU CZ 1949 M. PÁRDU CZ, *Népvándorlaskori ház Mohácson*. ArchÉrt 76 (1949) 85—89.
- PÁRDU CZ—KOREK 1959 M. PÁRDU CZ—J. KOREK, *Eine Siedlung aus der Kaiserzeit in Ózd*. ActaArchHung 10 (1959) 159—194.
- PETROV 1964 V. P. PETROV, *Maslovskij mogil'nik na r. Tovmač*. MIA 116. Moskva 1964. 118—167.
- PIETA 1982 K. PIETA, *Die Puchov-Kultur*. Nitra 1982.
- PLEINEROVÁ 1968 I. PLEINEROVÁ, *Zur relativen Chronologie der Keramik vom Prager Typus auf Grund der Siedlungsgrabung Březno bei Louny*. AR 20 (1968) 645—666.
- PLEINEROVÁ 1971 I. PLEINEROVÁ, *Druhá předběžná zpráva o výzkumu sídlišt z doby stěhování národů a slovanského období v Březně*. AR 23 (1971) 700—712.
- PLEINEROVÁ 1979 I. PLEINEROVÁ, *Zu den frühslawischen Grubenhäusern*. Rapports du IIIe Congrès International d'Archéologie Slave. Bratislava 1979. tome 1. 629—635.
- PLEINEROVÁ—ZEMAN 1970 I. PLEINEROVÁ—J. ZEMAN, *Návrh klasifikace časně slovanské keramiky v Čechách*. AR 22 (1970) 721—729.
- POBOŁ 1973 L. D. POBOŁ, *Slavjanskije drevnosti Belorussii*. Minsk 1973.
- PRIXODNJUK 1980 O. M. PRIXODNJUK, *Arxeologični pam'jatky Seredn'ogo Prydniprova VI—IX st. n.é.* Kyjiv 1980.
- RAFALOVÍČ 1972 I. A. RAFALOVÍČ, *Slavjane VI—IX vekov v Moldavii*. Kišinev 1972.
- RAFALOVÍČ 1974 I. A. RAFALOVÍČ, *Kul'tura slavjan Moldavii (VI—IX vv.)* in: *Drevnjaja kul'tura Moldavii*. Kišinev 1974. 81—108.
- RAPPOPORT 1975 P. A. RAPPOPORT, *Drevnerusskoe žilišče*. Arxeologija SSSR. Svod arxeologičeskix istočnikov El-32. Lenigrad 1975.
- RUSANOVA 1973 I. P. RUSANOVA, *Slavjankije drevnosti VI—IX. vv. meždu Dneprom i Zapadnym Bugom*. Arx. SSSR. Svod Arx. Ist. El-32. Moskva 1973.
- SEDOV 1979 V. V. SEDOV, *Proisxoždenie i rannjaja istorija slavjan*. Moskva 1979.
- SVOBODA 1965 B. SVOBODA, *Čechy v době stěhování národů*. Praha 1965.

- SYMONOVIČ 1964
 SZABÓ 1978
 SZABÓ—VÖRÖS 1979
 TEJRAL 1982
 TOČIK 1962
 TÓTH 1984
 VÁŽAROVA 1965
 VÁŽAROVA 1968
 VARGHA 1959
 VÉKONY 1974a
 VÉKONY 1974b
 VÖRÖS 1983
 ZEMAN 1976
 XAVLJUK 1979
- E. A. SYMONOVIČ, *Severnaja granica pamjatnikov černjazovskoj kultury*. MIA 116. Moskva 1964. 7—43.
 J. SZABÓ, *Népvándorlaskori teleprézset és Árpád-kori településnyomok Battonya határában*. BMMK 5 (1978) 61—63.
 J. SZABÓ—I. VÖRÖS, *Gepida lelőhelyek Battonya határában*. ArchÉrt 106 (1979). 218—229.
 B. TEJRAL, *Morava na sklonku antiky*. Praha 1982.
 A. TOČIK, *Nové nálezy z doby st'ahovania národov na juhozápadnom Slovensku*. ŠtZ 9 (1962) 187—210.
 E. TÓTH, *Pilismaróti római őrtornyok*. ComArchHung 1984. 67—79.
 Ž. VÁŽAROVA, *Slavjanski i slavjanobálgarski selišta v bálgarskite zemi ot kraja na VI—IX vek*. Sofia 1965.
 Ž. VÁŽAROVA, *Pamjatniki Bolgarii konca VI—XI v. i ix etničeskaja prinadležnost'*. CA 1968—3. 148—159.
 L. VARGHA, *Untersuchungen der Gebäude der kaiserzeitlichen Wohnsiedlung von Ózd*. ActaArchHung 10 (1959) 195—207.
 G. VÉKONY, *A koraavarkori keramikatípusok történeti topográfiájához*. ArchÉrt 101 (1974) 211—323.
 G. VÉKONY, *Rec. Bóna I., Awarische Siedlungen etc*. Annales Univ. Sect. Hist. 16. (1974) 297—299.
 G. VÖRÖS, *A kései szarmaták, a korai germánok tárgyi hagyatéka*. in: Szeged története 1. Szk. Kristó Gy. Szeged 1983. 134—145.
 J. ZEMAN, *Nejstarší slovanské osídlení Čech*. PA 67 (1976) 115—216.
 P. I. XAVLJUK, *Ranneslavjanskije poselenija v Srednem Podnestrov'e*. in: Rannesrednevekovye vostočnoslavjanskije drevnosti. Leningrad 1974. 181—215.

FRÜHVÖLKERWANDERUNGSZEITLICHE SIEDLUNGSSPUREN IN PILISMARÓT

Auszug

1981 sind in Pilismarót anlässlich der Freilegung eines römischen Wachturmes spätere Siedlungsspuren ans Tageslicht gekommen. Die sich auf eine kleine Fläche erstreckende Siedlungsgrabung und die schlechten Beobachtungsverhältnisse haben die ganz genaue Feststellung der Siedlungerscheinungen nicht ermöglicht. Östlich von dem Wachturm im Block 7 bzw. in seiner Fläche wurden ein Lehmofen bzw. der Teil eines anderen Ofens erschlossen. Südlich vom Wachturm stieß man mit dem Block 8 auf das Haus 1, sodann wurden mit dem darauf senkrecht (in O-W Richtung) geöffneten Block 9 das Haus 1 fast völlig sowie ein Teil eines Ofens und ein Teil des Hauses 2 erschlossen. Ein nicht-römisches Fundmaterial ist nur im Haus 1 zum Vorschein gekommen, die ähnliche stratigraphische Lage der Objekte macht aber eindeutig, daß diese Siedlung jünger als der römische Wachturm sind.

Die in die Erde eingetieften Häuser von Pilismarót gehören weder zu den charakteristischen Haustypen des kaiserzeitlichen Barbaricum, noch zu denen der Frühvölkerwanderungszeit. Das Haus 1 von Pilismarót kann noch am meisten mit den Haustypen von „unregelmäßiger“ Pfostenkonstruktion des kaiserzeitlichen Barbaricum verglichen

werden. An den mit dem Haus 2 vergleichbaren Längswände mit vielen Pfosten sind in die Erde eingetieft Häuser auf dem Fundort Pilipenkova gora (POBOL', 1973, 11/3—4 Abb.; MAKSIMOV 1978, 43 ff., 5. Abb.) der Zarubincy-Kultur (2.Jh.-v.u.Z. — 2.Jh.u.Z.) zum Vorschein gekommen, die schon infolge ihres großen Umfanges mit denen von Pilismarót verglichen werden können. So stehen die Häuser von Pilismarót — insofern dies sich aus den wenigen Angaben beurteilen läßt — den Häusern des kaiserzeitlichen Barbaricum näher, als zu den späteren, weshalb dafür, daß wir sie später als das 5. Jh. datieren, wenig Wahrscheinlichkeit besteht.

Die allernächsten Parallelen der ergänzenden handgemachten Gefäße von Pilismarót finden wir in der (Marosszentanna-) Tschernjachow-Kultur vor. Eine auffallend gute Parallele des einen Stückes von Pilismarót ist bei den in Pietroasele durchgeführten Ausgrabungen ans Tageslicht gekommen. Auf dem Fundort des berühmten Schatzes, in der Nähe des römischen Castrum wurden vier Gräberfelder erschlossen. Das eine von diesen (n° 1) liegt südlich vom Castrum, an der dorthin führenden Hauptstraße (DIACONU—TZONY—CONSTANTI-

NESCU—DRĂMBOCIANU 1977, 207). In dem Skelettgräber enthaltenden Gräberfeld ließen sich sicherlich *foederati*-Gruppen bestatten. Ein handgemachtes Gefäß aus diesem Gräberfeld ist eine Parallele des Exemplars von Pilismarót, obwohl es kleiner als letzteres ist (ebd. Abb. 25 2). Für die zu Pilismarót parallelen Funde von Pietroasele (hierfür gibt es auch andere als die Gefäße) können wir chronologisch vielmehr die zweite Hälfte des 4. Jhs angeben, insbesondere falls das Castrum auch nach der Aufgabe durch die Römer benutzt wurde, wie dies aus dem Schatz von Pietroasele eindeutig hervorgeht (HARHOIU 1980, 107; HORED T 1969, 1980, 118—119).

Die Beziehungen des Fundmaterials von Pilismarót reichen von der Mitte des 4. bis zum Ende des 5. Jhs. Seine kulturellen Beziehungen verbinden es vor allem mit dem Tschernjachow-Kreis und bei der Interpretierung der Funde dürfen wir auch nicht die Zusammenhänge mit den Funden von Pietroasele vernachlässigen. All dies kann soviel bedeuten, daß wir als Bewohner der Siedlung von Pilismarót die vom Gebiet der Tschernjachow-Kultur stammende Bevölkerung in Rechnung ziehen

müssen. Die Einwanderung und die Niederlassung dieser letzteren läßt sich hingegen auf jene Zeit setzen, als auch von den entfernteren Gebieten der Tschernjachow-Kultur größere Gruppen in das Karpatenbecken gelangen konnten. Dieses Zeitalter kann nur die Hunnenzeit sein und innerhalb des Limes kann nur jene Zeit in Betracht kommen, als Pannonien für die Hunnen abgetreten wird. Die frühvölkerwanderungszeitlichen Siedlungsspuren von Pilismarót können wir also nach 432/434 datieren, d.h. im großen und ganzen auf die Mitte des 5. Jhs (vgl. BONA 1971, 267; 1982, 181). Dies ist im Einklang mit den Beziehungen der Funde zu Pietroasele. Auf Grund der Ausgrabungsbeobachtungen schreibt auch E. Tóth, daß in dem Zeitraum „zwischen dem Auflösen des Turmes und der Ansiedlung der neuen Bewohner mehrere hundert Jahre nicht vergangen sein dürften“ (TÓTH 1984, 67—79), in Wirklichkeit ist aber noch kein halbes Jahrhundert verstrichen, da ja die Fossa von den Überschwemmungen bald aufgefüllt wurde. Allerdings ist es merkwürdig, daß unter den Funden der Leitfund der Hunnenzeit, die eingeläutete Keramik fehlt.

G. Vékony
ELTE Régészeti Tanszék
H—1052 Budapest
Pesti Barnabás u. 1.